

ZUIDWAARTS VIA DE FRANSE KANALEN

De reis door Frankrijk naar de Middellandse Zee wordt door zeilers vaak gezien als een noodzakelijk kwaad. Tim Bijkerk en Eveline Maas zien dat anders. Zij gaan helemaal op in het ritme van het kanaal en haar vele sluisen en genieten van het afwisselende landschap, de rust en de mooie oude steden.

Tekst Tim Bijkerk
Foto's Tim Bijkerk en Eveline Maas

Fotografie Dinant.

Mallemok wordt op het Amsterdam-Rijnkanaal hevig heen en weer geslingerd op de golven van een hard varende river cruiser. Ik word door de kuip gesmeten en kijk angstig boven me naar de loodzware masten. Binnen vliegen Max en Eef, alsmede de halve huisraad door de kajuit. Het is een goede test of de gestreken mast stevig genoeg ligt vastgesjord voor onze tocht dwars door Frankrijk.

Brabantse en Limburgse Maas

Na enkele dagen varen we bij Lith de Maas op om deze te blijven volgen tot het Franse Pont-à-Bar. Een slordige 450 kilometer met 42 sluisen. We vinden het erg fascinerend om eens op deze manier door het land te varen. De Maas komt erg vriendelijk op ons over. Weinig stroming en beroepsvaart. Het is prachtig weer en recreanten vermaken zich op en om het water, evenals de koeien. Als het aantal speedboten explosief stijgt en er iemand op de dijk klust aan een 'Dukes of Hazard'-achtige auto realiseren we ons ineens dat we in Maaskantje moeten zijn beland.

Het wordt ons deze tocht duidelijk dat het goed toeven is op de Brabantse en Limburgse Maas en haar plassen. Mede door de leuke steden Venlo, Roermond en Maastricht. Helaas kunnen we er niet echt de tijd voor nemen omdat we nog zo vreselijk ver moeten en we ondanks de zomerhitte de koude adem van de winter al in onze nek voelen.

"Een hele reis"

Onze boot ziet eruit alsof we iets van plan zijn en we raken dan ook snel in gesprek over onze reis. In elke jachthaven is er wel een handvol schippers die wel eens door Frankrijk heeft gevaren. "Dat moet je een keer doen, anders hoor je er gewoon niet meer bij", zegt zelfs een motorbooteigenaar. Op deze manier vergaren we veel nuttige tips en zaken waar goed op gelet

moet worden. Belangrijk is om je niet de stuipen op het lijf te laten jagen door de waarschuwingen en in de loop van de jaren aangedikte indianenverhalen. Ergens vervaagt de grens tussen tips en bangmakerij. "Met jullie diepgang zullen jullie wel vaak door de modder moeten ploegen," horen we meerdere keren. In de praktijk blijkt de diepgang geen probleem. Gelukkig zeggen ook nog voldoende mensen: "Heel veel plezier, geniet ervan!"

Drama in Sluis Born

We tanken goedkoop vol bij het bunkerschip vlak voor de sluis in Maasbracht en gaan dan het Julianakanaal op. De sluisen worden steeds imposanter en de scheepvaart groter. Drijfbolders zijn een uitkomst bij het grote verval (tot wel vijftien meter). In dit type sluis zijn helemaal achterin twee bolders dicht bij elkaar geplaatst, zodat de pleziervaart hier een voor- en een achterlijn kan uitbrengen. De overige bolders liggen heel ver uit elkaar. In de sluis van Born leggen we aan achter een binnenvaartschip. Zonder erbij stil te staan varen we voorbij de 'recreatiebolders' en kunnen dus slechts aan één bolder vastleggen. Dat hoeft geen probleem te zijn, maar wij leggen onze voor- en achterlijn om de in het midden uitgelijnde bolder heen en houden de lijnen in de hand.

Met hoge snelheid komt een tweede binnenvaartschip aangestormd. De sluiswachter laat deze ook nog mee schutten. Enigszins bezorgd vragen we de sluiswachter of het verstandig is om nog een stuk naar voren te gaan. Maar hij zegt dat als we goed vastliggen we dan wel kunnen blijven liggen. Hij vraagt het aanstormende schip wel om bij het invaren rekening te houden met het jachtje. Dan horen we Max wakker worden uit zijn middagslaapje. Hmm, niet de beste timing. Als enige momenten later Eef met Max in haar armen de kuip in stapt komt het zwaarbeladen schip net langsvaren. Met best nog wel veel vaart, in onze ogen althans. We zwaaien nog vriendelijk naar de schippersvrouw die voorop klaar staat met de trossen. Ondertussen wordt de zuiging sterker en sterker en draait onze punt steeds meer naar het langsvarende schip toe. Dan is de lijn niet meer te houden. Half over de zeereling hangend kan ik het uiteinde van de lijn met één uitgerekte arm nog net vasthouden. Eef probeert me te assisteren met de boegschroef, maar het is te weinig, te laat. Het zuigefect is te sterk. Binnen een oogwenk raakt onze boeg het schip midscheeps en schrapen we langs haar stuurboord gangboord. Een vreselijk schurend geluid en een bloedstollend gekraak als we door het schip worden meegesleurd. Is dit het dan?! Is dit het dan echt?! Onze plannen, dromen, spaarcentjes. Je ergste nachtmerrie werkelijkheid geworden. En dat terwijl we pas net onderweg zijn. De schippersvrouw zegt nog: "Het valt wel mee". Het valt wel mee? Ik ren naar achteren en duik achter het stuurwiel. Boegschroef, roer om, flink gas geven. Huh, hoor ik daar de sirene van de sluitende sluisdeuren? We komen godzijdank los. Voordat het schip ons voorbij is, ontsnappen we ternauwernood aan nog een botsing met haar achterschip. Het binnenvaartschip is door manoeuvres als reactie op de aanvaring helemaal schuin komen te liggen en geeft flink vermogen om weer bij te draaien.

Ondertussen is de sluiswachter na het sluiten van de deuren al daadwerkelijk begonnen met schutten. Eef roept in paniek de sluiswachter op met het verzoek het schutten te staken, omdat het niet goed gaat met ons. "Dat heb ik gezien ja", reageert hij en pauzeert het schutproces. Achter in de sluis worden wij rondgesmeten als een speelgoedbootje. Het schroefwater kan niet weg en de golven blijven tussen de hoge wanden rond ketsen. We moeten keer op keer uit alle macht onze voerpunt van de sluiswand afhouden

Luik varend verkennen.

Uitrusten in Revin.

we naderen de eerste sluis nog wat onwennig en deze is meteen Franstalig. Nu gaat het er echt op lijken

om te voorkomen dat de mast er tegenaan wordt gesmeten. Dan weer stuurboord, dan weer bakboord. Er lijkt geen einde aan te komen. Bij de vierde poging om vast te maken bij de recreatiebolders lukt het eindelijk. We trillen, we schelden, we ontladen. Wat is de schade? Hoe kon het zo snel zo misgaan? We beseffen hoe kwetsbaar we eigenlijk zijn. De schipper van het vrachtschip, waar we inmiddels achter liggen, kijkt geen enkele keer om. Uiteindelijk komt Malle Mok er genadig vanaf met slechts een lange zwarte kras net boven de waterlijn. Wij hebben echter nog weken nodig om dit sluistrauma te verwerken. In Maastricht kunnen we gelukkig even bijkomen. Daar blijven we een week om nog wat allerlaatste dingen te regelen en hebben we nog een laatste afscheidsetentje.

België

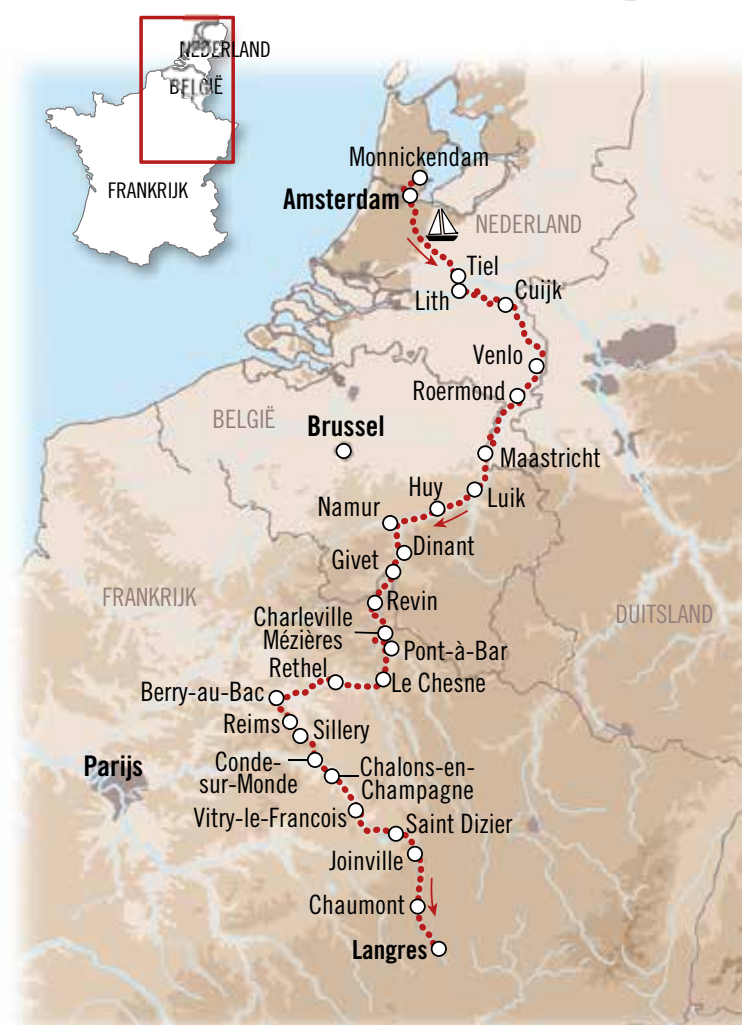
Na vertrek uit Maastricht op 6 september hebben we eindelijk het gevoel dat we echt zijn vertrokken. Nog wat angstig na ons Born-incident, naderen en we snorren de Belgische gastenvlag op. Eef heeft er wat sluisjargon bij gepakt. Zo is het bijvoorbeeld handig om te weten wat 'plaisance', 'montant' en 'avalant' is. Voorlopig gaan wij stroomopwaarts (montant). Het is bijzonder om Luik binnen te varen en te verkennen. Een stad die de meesten van ons kennen van erdoorheen rijden.

Onze tweede stop is Huy, een heel aardig haventje. Vanaf iets voor Namur maakt het tamelijk troosteloze industriële uitzicht plaats voor een steeds fraaiere omgeving. Totdat het uiteindelijk prachtig is, je vaart hier echt door de Ardennen. En het is ook gunstig dat een groot deel van de

OVER DE ZEILERS

Sinds begin augustus 2015 zijn wij onderweg met onze zeilboot Malle Mok, een Endurance 35 ketch. Hoe lang we gaan hangt af van hoe leuk we het boordleven vinden met z'n drieën, Tim (40), Eveline (38) en peuter Max (2). We hebben ons huis verkocht en onze banen opgezegd. We varen dwars door Frankrijk naar het Zuiden om daar te 'overwinteren' om vervolgens in het voorjaar van 2016 de Middellandse Zee op te gaan. De bestemming is afhankelijk van waar de wind ons brengt.

ROUTE

Er zijn verschillende routes door Frankrijk. Wij kozen voor deze route na onderzoek en inwinning van advies, omdat het met onze diepgang haalbaar was. Tussen de Maas en de Saône voeren wij over:

- Canal des Ardennes (88km, 44 sluisen)
- een klein stukje Canal latéral à l'Aisne (19km, 2 sluisen)
- Canal de l'Aisne à la Marne (58km, 24 sluisen)
- Canal latéral à la Marne (48km, 11 sluisen)
- Canal de la Marne à la Saône dat ze voor toeristen hebben gewijzigd in de welluidende naam 'Le Canal entre Champagne et Bourgogne' (224km, 114 sluisen).

TIPS

- Kaarten: ANWB Limburgse Maas en FluviaCarte #9 La Meuse et son canal, voor slechts het stuk van Maastricht naar Namur (veel overlap met FluviaCarte #8 Champagne-Ardenne), FluviaCarte #8 Champagne-Ardenne
- Op de VNF-site www.vnf.fr staan de stremmingen.
- www.picaro.nl, van het gelijknamige vrachtschip, biedt nuttige informatie.
- Houd goed de algehele koelwaterdoorstroom in de gaten. Wij hadden er zelf geen last van maar anderen moesten continu de wierpot legen of de doorvoer vrijmaken.
- Jerrycans zijn nodig om diesel te kunnen tanken bij tankstations aan de weg.
- Neem lange lijnen mee - waarvan twee van minimaal 20 meter - en twee pikhaken voor in de sluis.
- Je kunt niet genoeg stootwillen hebben. Het water komt in veel sluisen tot vlak aan de sluisrand. Normale stootwillen gaan dan drijven en worden nutteloos. Gebruik dus ook niet-drijvende varianten, zoals rubber matten of (lekke) stootwillen gevuld met wat zand. Ook worden hiervoor lange planken gebruikt (die tevens als afhouders en loopplank kunnen worden ingezet).
- Stopplekken hebben vaak elektriciteit en het is handig om apparaten aan boord te hebben, zoals een kookplaat en een waterkoker om gas te besparen. En een kacheltje voor als het wat kouder is.

Mallemok aan de kade in Namur.

Veel silo's, steeds minder spitsen.

vrachtaart in Namur afslaat, westwaarts de Sambre op. We zijn echt aan het genieten. Dinant blijkt fotogeniek vanaf het water en het is goed toeven op één van de terrassen. Dan de laatste stop alweer in België, we leggen gewoon vast aan een kademuur in het kleine plaatsje Hastière. Mensen kijken steeds nieuwsgierig over de rand: ‘Wat spoelt de Maas nu toch weer mee in ons keurige dorp?’

Grot

‘Welkom in Frankrijk! Wij hebben anderhalve eeuw geleden voor u een magnifieke tunnel aangelegd. 565 Meter lang, 6,4 breed en 3,6 hoog.’ De tunnel doemt op als een soort konijnenhol. Langzame vaart vooruit. Tot nu toe heeft niemand de moeite genomen om er lampen in op te hangen, dus Eef knipt de schijnwerper aan. Als we de tunnel invaren, zien we in de verte een klein lichtballetje. De uitgang. Mooi, eropaf. Het is nu zaak de boot goed rechttuit te sturen in de nauwe donkere buis. Dat vergt de nodige concentratie moet ik eerlijk bekennen. Grotachtige gewelven om ons heen en druipsteendruppels in de nek. Wat een belevenis; die Fransen maken er wel iets spannends van! We hebben een Alice in Wonderland-gevoel. Wat staat ons aan de andere kant allemaal te wachten in dit grote land dat we helemaal zullen gaan doorkruisen.

Nog een week lang volgen we de Maas, die zich door schitterend bosrijk gebied kronkelt. We blijven ons verbazen dat we dit met onze eigen boot kunnen doen. We leggen per dag gemiddeld zo’n twintig kilometer af met vier sluisen in vier vaaruren. We komen bijna geen boten tegen. Tegenliggers zijn veelal Nederlandse motorboten op weg naar huis. Logisch, de tweede helft van september. Vrachtaart zien we nauwelijks. De meeste plaatsjes hebben een mooi ponton waar je kunt overnachten, soms gratis, soms voor een paar euro. Revin is ons door meerdere mensen aangeraden en het blijkt inderdaad een prettige plek te zijn om op adem te komen en de voorraden aan te vullen. We blijven er drie dagen omdat het eindelijk eens regent. In de enige wat grotere plaats aan dit stuk van de Maas, Charleville-Mézières, vallen we met onze neus in de beurre. Er is een marionettenfestival aan de gang en deze zeventiende-eeuwse stad is een passend decor. Max geniet van de vele voorstellingen die worden gegeven.

Slootje varen

We verlaten op 19 september bij Pont-à-Bar de Maas en gaan het Canal des Ardennes op. We zullen vijf verschillende kanalen bevaaren voordat we de Saône bereiken. In totaal 437 kilometer en 195 sluisen. We kiezen deze route op advies van vrachtschip *Picaro*, dat geladen, met 1,80 meter diepgang dezelfde route vaart. We letten constant op de dieptemeter en houden het midden aan. Maar geen problemen. Soms komen we langs piepkleine dorpen. We zien mensen nieuwsgierig naar de boot kijken. We kunnen zelf ook bijna niet geloven dat dit deel uitmaakt van een belangrijke noord-zuidverbinding.

Sluisen

Elke sluis heeft een sluiswachtershuisje. Die zijn veelal bewoond, maar niet meer door sluiswachters. Op de route die wij nemen zijn eigenlijk geen echte sluiswachters meer. Dan weer krijg je een afstandsbediening om de sluisen zelf te openen, dan weer moet je aan een stang draaien die aan een kabel over het water hangt. De sluisen hebben het spitsformaat van ongeveer veertig bij vijf meter. Omdat de bolders boven op de sluismuur zitten en dit vaak te hoog is om de lijnen te gooien klimt Eef soepel de ladder op. Achter- en

Het ritme van het kanaal en haar vele sluisen.

Citadel van Namur op de kruising van de Maas en de Sambre.

‘Down the rabbit hole...’

voorlijn eromheen en weer naar beneden. Zijn we er klaar voor, dan duwen we de blauwe stang omhoog om het schutten te starten. Vaak komt het water met enig geweld naar binnen. Er is ook een rode stang om het schutten te onderbreken, een noodrem. Verder is er een intercom om een defect door te geven. We ervaren dat elke sluispassage net weer anders is en geen sluis hetzelfde. De sluisenketen bij Le Chesne van 27 sluisen in negen kilometer is een bijzondere ervaring.

Confit de canard

Ik sta continu aan het roer. Dit is een van de weinige dingen waar wij een wel echt traditionele rolverdeling hebben. Op de kanalen mag je niet harder varen dan zes kilometer per uur en daardoor heb ik alle tijd en aandacht om de mooie natuur in me op te nemen. Langzaam krijgen de bomen hun prachtige herfstkleuren. Vooral ijsvogeltjes zijn leuk om te spotten. Eenden zijn veel schuwer dan in Nederland, ik verdenk die Fransen ervan dat ze er af en toe één grijpen voor in de confit de canard.

Vast in de klei

Niet ver van Reims tuffen we rustig een sluisje uit. Het kanaal heeft hier een verbreding. Wat verderop zitten vissers en ik wijk af van de ideale lijn langs het jaagpad. En ... tjoemp, prompt lopen we vast. Een paar keer vol vermogen vooruit, achteruit en de boegschroef erbij. Niets, we liggen muurvast. Eef prikt met een pikhaak in de bodem: klei. ‘Ik denk dat je naar de kant zal moeten zwemmen met een lange lijn, Tim’, is haar conclusie. Te water gaan is klaarblijkelijk ook iets waarin we een traditionele rolverdeling hebben. ‘Laten we eerst even rustig nadenken en alle opties op een rijtje zetten’, zeg ik, uit alle macht voorkomend dat ik die koude stinksloot in moet. Weldra sjouwen we alle zware dingen naar één kant om schui-

ner in het water te komen. We geven weer flink gas, maar het heeft allemaal geen nut. Wachten tot er een boot langskomt en dan om hulp vragen? Maar nee, er is bijna geen andere scheepvaart. Met een zucht klap ik de zwemtrap uit. Ik zwam de dertig meter naar de kant in een tempo dat doet vermoeden dat het hier vol zit met piranha’s. Met eenzelfde tred klim ik de oever op en begin met het lange touw in mijn hand te wenken naar een groepje vissers. Vanaf de boot begint Eef wild zwaaiend met haar armen naar hen te roepen: ‘Pouvez-vous aider s’il vous plaît?’ De vissers komen aarzelend poolshoogte nemen. Na enig onduidelijk overleg over de te volgen tactiek trekken we uiteindelijk met vereende krachten de boot achteruit weer los van de kleibank. Wij blij en de vissers een blik bier en een verhaal rijker voor aan tafel vanavond bij het aansnijden van de vis of eend. Op de kaart staat overigens keurig aangegeven dat die zijkant van het kanaal is dichtgeslibd, komen we later achter.

Champagnesteden

Reims heeft een prima haventje met alle faciliteiten nabij het centrum van de stad. Er hangen wel wat daklozen rond en je ligt te midden van drukke lawaaige wegen. We verkassen dan ook al snel naar het tien kilometer verder gelegen dorpje Sil-lery. Een fijne plek om even op adem te komen. Max mag zelfs een dagje naar de plaatselijke school. Slechts veertig kilometer verderop is Châlons-en-Champagne, ook al zo’n leuke plek.

De ouders van Eef komen een paar dagen meevaren. Het natuurschoon is tussen Reims en St-Dizier wat minder, maar dat mag de pret niet drukken. Met de auto maken we nog een uitstapje naar de ‘Champagne-hoofdstad’ Épernay. Half oktober lijkt de nazomer ten einde. Sluis voor sluis klimmen we de kou in. Gaat de winter ons dan toch inhalen? ●

**Langzaam
krijgen de
bomen hun
prachtige
herfstkleuren**